

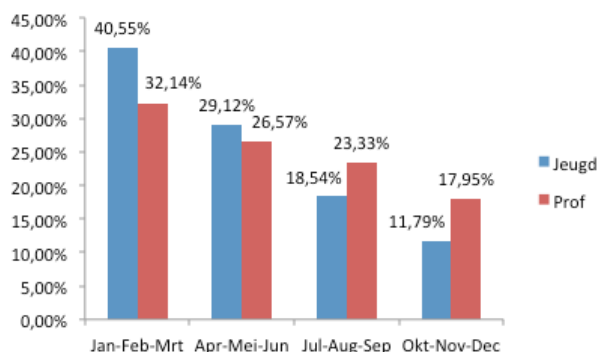
Klassenleraar of mentor?

In Nederland en Vlaanderen is het heel gebruikelijk dat kinderen in –qua leeftijd- homogene groepen worden ingedeeld. Elke groep krijgt een eigen klassenleraar, die eigenlijk echt alles voor deze kinderen doet: Hij geeft les in rekenen, Nederlands, muziek, eigenlijk alle vakken. Geeft vaak ook gym, schrijft groepsplannen voor zijn leerlingen en maakt en bespreekt hun rapporten. Maar is zo'n homogene klas en de daarbij behorende klassenleraar wel zo vanzelfsprekend?

Geboortemaandeffect bij voetbal.

'Uit onderzoek komt naar voren dat ongeveer 32% van alle profvoetballers geboren is in de eerste drie maanden van het jaar. Daartegenover staat dat 'slechts' 18% van de spelers uit Eredivisie en Jupilerleague in de laatste maanden van het jaar geboren is.¹ Bij de jeugdopleidingen is dit beeld nog schrijnender: Bijna 40% geboren in de eerste 3 maanden, slechts 11,8% in de laatste drie maanden.

Een verklaring hiervoor wordt gevonden in het feit dat voetballertjes van een bepaald geboortjaar in

dezelfde leeftijdscategorie worden ingedeeld. En de trainers van de E-tjes en D-tjes selecteren daaruit de besten. Dat betekent vaak: de sterksten. En dat betekent weer vaak: de oudsten. Zeker op die jonge leeftijd maakt een jaar verschil qua kracht etc. echt veel uit. Die oudste spelers komen dus in de selectie, krijgen de beste trainers en zijn zo uiteindelijk oververtegenwoordigd in het betaald voetbal. Zou er zo niet veel talent verloren gaan?

De verschillen zijn groot.

Verschillen op jonge leeftijd zijn ook in het onderwijs groot. Ook voor zittenblijven is de geboortemaand de bepalende factorⁱⁱ. En dit betreft dan alleen nog maar het effect van de situatie dat leerlingen met eenzelfde bouwjaar tegelijk hetzelfde onderwijsaanbod krijgen en door dezelfde klassenleraar gemeten worden met dezelfde meetlat. Maar de leerlingen in die ene jaarklas verschillen niet alleen van leeftijd, maar ook qua interesse, motivatie, concentratievermogen, talenten. Hoe effectief is het dat je al die verschillende leerlingen vaak klassikaal laat bedienen door één en dezelfde klassenleraar, die ook nog jaarlijks gewisseld wordt?

De hele dag Dalton

Binnen het Daltononderwijs zijn effectiviteit en efficiëntie belangrijke thema's. Het gaat om (hoge) leeropbrengsten, brede persoonsvorming en mogelijk ook de ontplooiing van de eigen 'talenten'. In 'Focus op Dalton'ⁱⁱⁱ wordt in hoofdstuk twee aangegeven hoe op basis van een instructierooster^{iv} klassenmanagement vorm gegeven kan worden, waarin 'de effectieve leertijd van de leerling sterk vergroot wordt en elke leerling in die toegenomen leertijd meer op zijn eigen niveau, dus op maat kan werken en de leerling meer eigenaar van zijn eigen leerproces wordt'. Op een groeiend aantal scholen is vanuit dit kwartiertjesrooster vorm gegeven aan 'De hele dag Dalton'. Naast een –deels doelgestuurde' weektaak wordt gewerkt met periodetaken, instructiegroepen, deficiëntie- en verrijkingsworkshops. Leerlingen zitten in wisselende samenstelling in instructiegroepen, stilwerkplekken, samenwerkplekken, etc. binnen en buiten het eigen lokaal.

Kwartiertjesrooster groep 7, De Waterkant

Groepsdoorbrekend werken

Vanuit de uitwerking van het concept 'De hele dag Dalton' is het een kleine stap naar vormen van groepsdoorbrekend werken:

- Twee collega's van groep 6a en 6b maken samen afspraken, waarbij ieder zijn eigen 2*-leerlingen rekeninstructie geeft en de leraar van 6a alle 1*-leerlingen samen instructie geeft en de leraar van 6b alle 3*-leerlingen op maat bedient.
- Leerlingen uit groep 4, 5, 6 en 7 kunnen intekenen op een workshop door de leerkracht van groep 5 over bijvoorbeeld 'sterrenkunde'.
- Twee leerkrachten uit de onderbouw werken bij het 'arbeid naar keuze' samen; Het lokaal van de een wordt een stiltelokaal (lezen, schilderen, puzzel, etc.) en het andere lokaal wordt meer een 'lawailokaal' (huishoek, bouwhoek, ..)
- Terwijl de ene leerkracht om de 10 a 15 minuten met een kleine groep kleuters in de kleine kring werkt, ondersteunt de andere leerkracht alle andere kinderen bij het werken in de hoeken.
- De periodetaak, die de leerkracht van groep 5 heeft ontwikkeld voor het automatiseren van de tafels van 1-10 wordt ook via een wekelijks weerkerende workshop door de leerkracht van groep 7 aangeboden aan een selectie leerlingen uit groep 6, 7 en 8..
- Talenten van leraren kunnen effectiever worden ingezet: Als ik jouw rekenlessen verzorg, kun jij mijn klas dan muziek geven,
- etc. etc.

Gaan we werken met parallelroosteren (alle leraren geven tegelijk rekenen, waardoor verschillende niveau-instructies flexibel ingezet kunnen worden) of werken we met vakspecialisten: Een collega is verantwoordelijk voor/geeft alle gymlessen, een ander alle rekenonderwijs?

Beide opties zouden kunnen; misschien is beginnen met een vrij veilige hybride vorm aan te bevelen?

Werken vanuit het 'kwartiertjesrooster' maakt zo dus vele vormen van samenwerken door leerkrachten mogelijk. Leerkrachten worden samen verantwoordelijk voor meer leerlingen dan de eigen klas. Deze eerste stappen van groepsdoorbrekend werken worden op dit moment op verschillende scholen doorontwikkeld richting het werken in units. Meerdere jaargroepen (bijvoorbeeld groep 4,5 en 6) worden samengevoegd en begeleid door meerdere leraren: instructies en taken in het verlengde daarvan worden meer op maat gegeven door een van de beschikbare leraren, werkplekken binnen en buiten de lokalen worden door hen samen ondersteund, enzovoort. Soms kiezen scholen ervoor om bijvoorbeeld in de ochtend meer leraren in deze unit in te zetten dan in het qua instructies 'rustigere' middagprogramma.

Klassenleraar of mentor

Leerlingen zitten dus in de loop van de dag op verschillende plekken en kunnen afhankelijk van de taakverdeling, te maken krijgen met verschillende leraren. Binnen deze scholen doet zich al snel de vraag voor: wie is er nu verantwoordelijk voor welke leerling? Wie maakt de rapporten (als daar nog sprake van is)? Wie doet de oudercontacten?

Een klassenleraar gekoppeld aan een jaargroep is hier vaak geen logische keuze meer. De keuze voor het opdelen van de leerlingen van de betreffende unit in mentorgroepen komt dan al snel in beeld: Eén mentor voor een groep leerlingen deels uit groep 4, 5 en 6. Elke ochtend bij het begin van de dag komen de leerlingen in mentorgroepen bij elkaar. En ook wordt de dag gezamenlijk afgesloten.

Een leerling blijft hier dus in principe 3 jaar bij dezelfde mentor. Hij komt binnen als jongste leerling in een mentorgroep, waarin hij enige jaren later als oudste leerling afscheid neemt. Zo'n mentorgroep komt misschien wel dichterbij de 'social community' waar Parkhurst over sprak, dan de klassikale jaargroepen.

Houses

Harry Potter zat zijn hele schoolloopbaan op Zweinstein in één en dezelfde mentorgroep (house): 'Griffendor'.

Bij aanneming van de leerling werd selectief gekeken met behulp van de sorteelhoed in welke mentorgroep de betreffende leerling het beste paste...

De verschillende afdelingen hebben elk een eigen leerlingenkamer en slaapzalen. Verder kent Zweinstein een puntensysteem: triomfen leveren afdelingspunten op; overtredingen zorgen voor puntenaftrek. De afdeling met de meeste punten wint aan het einde van elk schooljaar de afdelingsbeker.

Als ik als mentor mijn groep elke ochtend ontvang en ook met mijn groep elke dag afsluit: Hoeveel tijd nemen we daarvoor. Hoe zorgen we ervoor dat dat niet ten koste gaat van effectieve leertijd?

Overweging: Misschien moeten we die mentorbijeenkomsten veelal vormgeven vanuit het concept 'inloop': De leerling komt 's morgens binnen tussen 8.20 en 8.30 en gaat aan het werk met zijn weektaak. (Of stillezen, of wat dan ook). De mentor verwelkomt de leerlingen en kan om 08.30 of 08.35 kiezen om even met de hele klas in gesprek te gaan of om bijv. een reflectiegesprek te voeren met een tafelgroep of bijvoorbeeld bepaalde leerlingen hulp te bieden bij ... Eventueel op inschrijving.

Dus uitgangspunt: het 'mentoruur' is eigenlijk voor alle leerlingen een (stil-?)werkuur, tenzij de mentor

Ook lijkt het voordelen te hebben, dat een mentor zijn leerlingen drie jaar begeleidt en dus ook meer duurzame relaties met de ouders opbouwt. Zeker wanneer de school vanuit het werken met rapport en ouderavonden steeds meer toewerkt naar een situatie, waarin tijdens kind-oudergesprekken een ontwikkelingsgericht portfolio van de leerling centraal staat.

Veel scholen willen liever niet dat broertjes en zusjes bij elkaar in dezelfde klas zitten. Maar hoe zit dat bij mentorgroepen? Zou het geen voordelen hebben dat de mentor het gezin gewoon goed kent. En de leerlingen? Die gaan buiten de mentoruren gewoon naar hun eigen instructies en eigen werkplekken..

Concluderend:

Misschien heeft in een daltonsetting het werken met jaarklassen zijn langste tijd wel gehad. In ieder geval zullen er –op basis van effectiviteit – allerlei gradaties gaan ontstaan va groepsdoorbrekend werken. Leerlingen zullen niet de hele dag bij dezelfde klassenleerkracht zitten. Deels werkt hij op werkplekken buiten het eigen klaslokaal, soms zal hij ook een instructie of workshop van een andere leraar (of medeleerling) volgen. De leerling raakt zo steeds meer uit zicht van zijn klassenleraar. Toch blijft er iemand nodig die er speciaal voor deze leerling is. Dus toch: de mentor?

ⁱ <http://www.tussendelinies.nl/het-geboortemaand-effect-in-de-nederlandse-opleidingen>, 12 maart 2015

ⁱⁱ <https://www.klasse.be/archief/zittenblijven-de-pijn-rendeert-niet/>

ⁱⁱⁱ R. Berends & H.Wolthuis, Focus op Dalton, blz 52-52

^{iv} Veel scholen spreken van 'kwartiertjesrooster'. Op dit rooster wordt voor elke leerling aangegeven wanneer voor hem docentgebonden activiteiten staan ingepland.